FACULTATEA DE TEOLOGIE DE LA CERNĂUȚI

CONSTANTIN CENUȘĂ

Universitatea din Cernăuți a fost înființată la 29 august 1875, sub patronajul împăratului Franz-Joseph. Inițial, limba de predare a fost germana[1], cu departamente separate pentru limba şi literatura română şi ruteană. Facultăților de Drept şi Filosofie li s-a adăugat în scurt timp de la înființare şi Facultatea de Teologie, prin încorporarea Institutului Teologic şi încadrarea profesorilor de la Institut în noua facultate. Statutul de organizare pentru noua Universitate prevedea înființarea unei Facultăți Teologice pe cheltuiala Fondului Bisericesc din Bucovina[2].

Uricul de fundație al noii Universități, semnat de împăratul Francisc Iosif la Schönbrunn, avea următorul text: „Aplicând noi legea aceasta, fundăm şi creăm, cu acest uric, Universitatea din Cernăuți, permițându-i totodată preagrațios ca să poarte numele nostru de «Universitatea Francisco-Iosefină î. r. cernăuțeană». Am ordonat ca această Universitate, înainte de toate, să fie compusă din trei facultăți: una teologică greco-orientală, alta juridică şi mai alta filosofică şi am îngrijit ca aceste trei facultăți să fie înzestrate cu acele puteri învățătoreşti, mijloace didactice, zidiri şi fonduri care sunt de trebuință pentru realizarea scopurilor lor nobile. Mai departe, ordonăm ca această nouă şcoală înaltă să se organizeze şi să se constituie întru toate şi în ceea ce nu este anume ordonat pentru ea, după legile, ordonanțele şi întocmirile după care se conduc celelalte universități din regatele şi țările noastre reprezentate în Parlament, acordându-i, totodată, toate acele drepturi, privilegii şi libertăți care fuseseră acordate, la timpul său, prea grațios, de noi şi de înaintaşii noştri, acestor universități care înfloresc prin celelalte regate şi țări ale noastre. Voim, îndeosebi, ca această Universitate să constituie, în limitele dreptului academic în vigoare, o corporațiune înzestrată cu deplină independență şi autonomie, pentru a-şi reglementa şi administra

[1] Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. III, Bucureşti, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1981, p. 190.

[2] Ion Nistor, *Istoria Bisericii din Bucovina şi a rostului ei național-cultural în viața românilor bucovineni*, Rădăuți, Editura Septentrion, 2003, p. 111.

Analele Bucovinei, **XX**, *1* (40), p. – , Bucureşti, 2013

BDD-A32925 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:11 UTC)

afacerile ei externe în deplină libertate. Noi avem credinţa că Universitatea va face uz cu cumpătare de drepturile, privilegiile şi libertăţile ce i s-au acordat şi că ea va împlini toate speranţele pe care, în spiritul nostru şi al credincioşilor noştri supuşi, le nutrim cu ea astăzi, în ziua înfiinţării ei. Noi credem, cu deosebire, că ea va deveni nu numai un centru de cultură pentru ştiinţa superioară, pentru cercetări libere şi pentru orice artă şi dexteritate a spiritului omenesc, ci şi că ea îşi va arăta toată solicitudinea pentru frica de Dumnezeu, pentru buna cuviinţă şi virtute şi că ea va spori, va creşte şi va înflori spre fericirea împărăţiei şi a ţării”[3].

Universitatea a fost inaugurată cu toată solemnitatea la 4 octombrie 1875, printr-un serviciu divin oficiat la Catedrala Ortodoxă din Cernăuţi, în prezenţa tuturor oficialităţilor şi a oaspeţilor veniţi din celelalte provincii ale imperiului şi din străinătate. Ministrul Cultelor şi al Învăţământului, dr. C. de Stremayr, a evitat în alocuţiunea sa orice excese naţionaliste austriece, mai ales că anul 1875 amintea şi de împlinirea a o sută de ani de la anexarea sau, mai bine zis, răpirea Bucovinei. Efectul produs de cuvântarea festivă rostită de Friederic Schuler de Libloy, decanul Facultăţii Juridice, a fost unul de nemulţumire în rândul românilor[4].

Ion G. Sbiera, referindu-se la acel moment, aprecia discursul drept ,,o amestecătură dezlegată de idei necoerente”, care ,,a contribuit mult la tulburarea şi întunecarea bunelor impresiuni produse de diversele festivităţi în inimile espansive ale participanţilor la ele şi ale ctitorilor cuvântării”[5]. Trebuie spus că Universitatea a fost înfiinţată în perioada vicariatului lui Teoctist Blajevici, mitropolitul de mai târziu (1877–1879) şi acum s-a reorganizat Institutul Teologic ca facultate a acesteia.

Institutul Teologic (1827–1875) din Cernăuţi, transformat în Facultate de Teologie în 1875, a jucat un rol important în cultura Bucovinei, dar şi în viaţa întregii ortodoxii, fiind singurul aşezământ de învăţământ teologic din întreaga Monarhie Austro-Ungară[6]. Subordonarea canonică şi administrativă către Mitropolia sârbească din Carloviţ (1783) a avut un efect negativ asupra credincioşilor ortodocşi români din Bucovina. În aceste condiţii, limba slavonă a câştigat teren în cadrul bisericii bucovinene, dar, mai mult, limba română a fost treptat înlocuită cu limba germană şi polonă.

Cel care a avut un rol esenţial în păstrarea sentimentului naţional a fost marele ierarh Silvestru Morariu Andrievici (1880–1895). Acesta a luat măsuri care vizau

[3] Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1991, p. 214.

[4] Ion G. Sbiera, *Familia Sbiera, după tradiţiune şi istorie. Amintiri din viaţa autorului*, Cernăuţi, Tipografia Universitară, 1889, p. 287.

[5] *Ibidem*, p. 297.

[6] Vladimir Trebici, *Bucovina*, în ,,Academica”. Revistă de ştiinţă, cultură si artă, Bucureşti, anul I, nr. 6, 1991, p. 31.

BDD-A32925 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:11 UTC)

consolidarea şcolilor româneşti, contribuind la redeşteptarea conştiinţei naţionale a românilor bucovineni. Astfel, la îndemnul său au luat fiinţă diverse asociaţii studenţeşti, iar preoţii au început să oficieze serviciile divine exclusiv în limba română. Unii preoţi au ridicat cu mijloace proprii biserici şi şcoli româneşti, îngrijindu-se de starea economică a populaţiei româneşti, înfiinţând bănci şi cooperative de consum.

Referitor la Facultatea de Teologie, se impune precizarea că aceasta este cea mai veche instituţie superioară de cultură românească din Moldova de Sus, ea dezvoltându-se din vechea Academie Duhovnicească de la Mănăstirea Putna, care a fost întemeiată de Grigore Ghica-Vodă[7] şi mitropolitul Moldovei, Iacob Putneanul (1750–1760), fiind condusă de marele cărturar şi teolog Vartolomeu Măzăreanul[8].

După înfiinţarea acestei facultăţi, începe o nouă perioadă în viaţa bisericii, cea care acum se bucură de un învăţământ superior de un real folos pentru românii bucovineni. La Facultatea de Teologie se trece la un alt stadiu de predare. Pe lângă profesorii vechi, au fost aduşi noi profesori, cu studii teologice în Austria şi Germania, dar şi foşti studenţi ai Institutului Teologic[9]. Printre materiile predate acum se pot aminti: studiul biblic şi exegeza Vechiului Testament, studiul biblic şi exegeza Noului Testament, istoria bisericii, dogmatica şi teologia fundamentală, dogmatica specială, teologia morală, dreptul bisericesc, teologia practică, limbile ebraică şi aramaică, greaca şi slava bisericească. Cursurile se desfăşurau pe o perioadă de opt semestre, iar limba de predare era germana, excepţie făcând teologia practică, aceasta predându-se în limbile română şi ruteană.

Beneficiind de acordul mitropolitului, guvernatorul Bucovinei, Bourguignon, a numit la Facultatea de Teologie pe specialistul în slavonistică Eugen Kozak la Catedra de limbă slavonă şi, la altă catedră, pe Dionisie Irimiciuc, care a fost până atunci profesor de religie la Liceul din Cernăuţi. Acesta din urmă nu îndeplinea niciuna din condiţiile cerute[10]. Dacă despre primul dintre cei numiţi nu se spunea nimic, pentru că, într-adevăr, avea merite reale, despre Irimiciuc se spunea că nu avea nicio publicaţie, ,,ba avea una plasată într-un ziar rutean din Cernăuţi, sub titlul sugestiv *Memoriile unui nebun*, în care Irimiciuc lovea în instituţiile bisericeşti ortodoxe, ridiculizându-le şi criticându-le. Preoţimea ortodoxă din Bucovina, sesizându-se, a cerut darea în judecată

[7] Grigore Ghica a fost domn al Moldovei de patru ori: 26 septembrie 1726 – 5 aprilie 1733, 16 noiembrie 1735 – 3 septembrie 1739, octombrie 1739 – 13 septembrie 1741 şi mai 1747– aprilie 1748 şi al Munteniei de două ori: 5 aprilie 1733 – 16 noiembrie 1735 şi 5 aprilie 1748 – 23 august 1752.

[8] Această Academie a fost transformată într-un Institut Teologic după anul 1774, servind drept bază viitoarei Facultăţi de Teologie.

[9] Vladimir Trebici, *Facultatea de Teologie din Cernăuţi (1875–1940) şi importanţa sa ecumenică*, în „Studii teologice", Bucureşti, an XLIV, nr. 5–6, 1992, p. 7.

[10] Serviciul Arhivelor Naţionale Istorice Centrale, Fond *Teodor Bălan*, dosar nr. 15, f. 21.

BDD-A32925 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:11 UTC)

a ereticului, după cum o cerea şi o impunea disciplina Bisericii Ortodoxe”[11]. Iată aşadar că, pe lângă faptul că era slab pregătit, dascălul numit de Bourguignon avea şi „calităţi” morale deosebite. După ce a fost dat în judecată, acesta „şi-a recunoscut vina, într-un târziu”[12].

Visul românilor din ţinuturile aflate sub ocupaţie străină s-a împlinit odată cu ziua de 1 decembrie 1918. Prin articolul 59 al Tratatului de Pace, semnat la 10 septembrie 1919, la Saint-Germain, Austria a renunţat la fostul Ducat al Bucovinei în favoarea României, iar Parlamentul de la Bucureşti a ratificat, la 31 decembrie 1919, prin Decretul-lege din 18 decembrie 1918, unirea Bucovinei cu România. Prin recunoaşterea unirii de către Congresul de Pace de la Paris şi prin introducerea ei în Constituţia României, actul din 28 noiembrie 1918 a rămas definitiv[13].

În aceste condiţii era nevoie de o reorganizare a tuturor zonelor ţării, care să aibă în vedere şi reorganizarea învăţământului. În acest sens, anul 1919 a fost unul deosebit de important şi, chiar dacă se înainta cu paşi mărunţi, lucrurile păreau că merg într-o direcţie bună. Legislaţia privind învăţământul superior a cunoscut un proces mai îndelungat. Prin decrete regale, Universitatea maghiară din Cluj şi Universitatea germană din Cernăuţi s-au transformat, începând cu 1 octombrie 1919, în universităţi româneşti. Potrivit decretului, salariile, gradaţiile şi îndemnizaţiile profesorilor şi funcţionarilor de la aceste universităţi erau aceleaşi cu cele ale colegilor de la Iaşi şi Bucureşti. Universitatea din Cernăuţi şi-a deschis cursurile în ziua de 24 octombrie 1920, cu participarea regelui Ferdinand, a reginei Maria şi a principelui moştenitor Carol[14].

După anul 1918, învăţământul teologic din Biserica Ortodoxă Română a trecut prin diverse transformări, cauzate de noua situaţie în care se aflau românii, dar, cu toate acestea, facultăţile de teologie de la noi au avut profesori de valoare, aproape toţi cu studii de specializare făcute în mari centre universitare din Apus, care au publicat numeroase lucrări în domeniul specializării lor.

La Facultatea de Teologie din Cernăuţi îi amintim pe: Vasile Tarnavschi (Vechiul Testament), Vasile Gheorghiu (Noul Testament), Nicolae Cotos (Teologia fundamentală), Vasile Loichiţă (Dogmatică), Valerian Şesan (Drept bisericesc), Simion Reli (Istoria Bisericii Române), Domiţian Spânu (Morală). În afară de aceştia, îi menţionăm şi pe unii profesori care, după 1948, au activat la Bucureşti şi Sibiu:

[11] *Ibidem*, f. 22.
[12] *Ibidem*, f. 22.
[13] Ion Nistor, *op. cit.*, p. 404.
[14] Ioan Scurtu, Ion Agrigoroaiei, Petre Out, *Instituţiile*, în vol. *Istoria românilor. România întregită (1918–1940)*, vol. VIII, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2003, p. 218.

BDD-A32925 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:11 UTC)

Orest Bucevschi, Vladimir Prelipceanu, Iustin Moisescu, Petru Procopovici, Milan Şesan[15].

Ca şi înainte de Marea Unire de la 1918, şi după această dată Facultatea de Teologie din Cernăuți a întreținut ideea unității naționale şi a continuității istorice a pământului şi sufletului românesc[16].

La 25 mai 1933 a avut loc şedința festivă de proclamare a M. S. Regele Carol al II-lea ca patron al Universității şi a acordării titlului de *doctor honoris causa* Maiestății Sale. Oraşul Cernăuți devine acum un puternic centru cultural românesc, mai ales prin activitatea susținută a Universității de aici, unde funcționau patru facultăți: Drept şi Ştiințe de Stat, Litere şi Filosofie, Ştiințe, Teologie, alături de Conservatorul de Muzică şi Artă Dramatică. În toată Universitatea, dintre cadrele didactice doar patru erau austriece şi au ales să rămână aici şi după ce Bucovina a revenit României.

Clădirea Universității datează din anii 1920–1922, fiind construită de guvernul României. Istoricul român Ion Nistor a fost mult timp rectorul Universității (1919–1939). La 12 octombrie 1935, odată cu inaugurarea anului universitar 1935–1936, are loc şi sfințirea noului edificiu al Universității, în prezența M. S. Regele Carol al II-lea, a Marelui Voievod Mihai şi a altor membri ai familiei regale, însoțiți de membrii guvernului. În discursul său, M. S. Regele a spus: „Fără a lăsa în urmă celelalte ramuri de învățătură, aceea care pentru propăşirea neamului nostru a strălucit ca o lumină deosebit de vie a fost Facultatea de Teologie Ortodoxă. Ea a venit ca o nevoie imperioasă a credinței noastre, s-o întărească cu o nouă forță culturală. Condusă cu o deosebită cinste de profesori luminați, ca Eusebie Popovici, Vasile Găină, venerabilul Clementie Popovici, a dat ierarhi distinşi bisericii noastre, printre care voi numi pe mult regretații mitropoliți Pimen al Moldovei şi Nectarie al Bucovinei. Astăzi, când se simte şi mai vârtos nevoia unei preoțimi conştiente, adânc pătrunsă de credință şi de misiunea ei de conducător sufletesc al poporului, Facultatea de Teologie trebuie să ocupe un loc de frunte în organizarea culturii româneşti, ca să poată fi în stare să ducă, cu toate puterile, o luptă pentru adevăratul creştinism conştient şi viu, luptă care pe zi ce trece devine mai aprigă şi mai imperativă”[17].

Despre câteva aspecte ale învățământului teologic superior din Bucovina românească vom aminti şi noi, vorbind despre personalități ale teologiei bucovinene,

[15] Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 434.

[16] P. P., *Facultatea de Teologie din Cernăuți la Suceava*, în „Cuvântul preoțesc”, Rădăuți, anul V, nr. 10–11, 1940, p. 2.

[17] M.S. Carol al II-lea, Regele României, *Discurs la inaugurarea noului local al Universității din Cernăuți*, în „ Anuarul Universității «Regele Carol al II-lea» din Cernăuți pe anii 1933–1934”, Cernăuți, 1937, p. 2.

BDD-A32925 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:11 UTC)

lucrări şi studii apărute în perioada de care ne ocupăm, dar şi despre importanţa învăţământului teologic din nordul Moldovei.

Faima şi renumele Facultăţii de Teologie de la Cernăuţi sunt date de valoarea profesorilor care au predat aici, dar şi de numărul impresionant de studenţi care au absolvit-o. O statistică efectuată pentru 11 ani de studiu, între 1921 şi 1932, arată că aici au fost înscrişi 15 165 de studenţi, reprezentând 5,4% din totalul studenţilor universitari. Dintre aceştia, 14 802 au fost români, adică 6,8% din numărul total al studenţilor români. Din numărul total al studenţilor teologi, 898 au fost licenţiaţi, adică 5,9% din înscrişi[18].

După cum menţiona şi decanul Facultăţii de Teologie din Cernăuţi (care în perioada 1945–1948 a funcţionat la Suceava), prof. dr. Vasile Loichiţă, la solemnitatea deschiderii cursurilor anului 1941–1942, aceasta a fost „aproape trei sferturi de veac farul ortodoxiei româneşti şi al tuturor ţărilor ortodoxe din sudul Europei”[19]. În sprijinul acestei afirmaţii se adaugă în continuare: „Nu există disciplină din ansamblul ştiinţific al teologiei ortodoxe căreia Facultatea de Teologie din Cernăuţi să nu-i fi aşezat temeiul de totdeauna, până azi neîntrecut. Ştiinţa exegetic-istorică, ca şi cea sistematic-practică, ne-a dat opere nepieritoare, care fac falâ Facultăţii şi Universităţii cernăuţene şi vor înveşnici pe răboj de aur numele iluştrilor ei dascăli români, toţi în majoritatea lor şi foşti rectori ai acestei Universităţi pe timp de jug străin, onorându-li-se în acest chip, cu smulgere şi de silă, erudiţia lor, în faţa căreia au trebuit să se plece şi străinii ce ne stăpâneau. Aceşti dascăli cu eminentă cultură clasică învăţau, scriau şi vorbeau latineşte, după uzul timpului lor, de la jumătatea secolului al XIX-lea”[20].

În cursul anului 1935–1936, Facultatea de Teologie a fost vizitată de A. Kartachov, profesor la Institutul de Teologie Ortodoxă din Paris şi Serge Kisel Kiselewski, profesor de Teologie Ortodoxă la Universitatea „Josef Pilsudski” din Varşovia, de mitropolitul Ghermano de Sardion şi de mitropolitul Dorotei al Laodiceei. În următorul an, la 18 mai 1937, Facultatea l-a avut ca oaspete străin pe Clavier, profesor la Facultatea de Teologie protestantă din Montpellier, care a ţinut în Aula Universităţii o conferinţă (*Vers l' union des eglises pour le salut du monde*) despre

[18] Iosif I. Gabrea, *Şcoala românească. Structura şi politica ei, 1921–1932*, Bucureşti, Tipografia „Bucovina”, f. a., p. 60.

[19] *Solemnitatea inaugurării cursurilor la Facultatea de Teologie*, în „Cuvântul preoţesc”, anul IX, nr. 1–2, 1942, p. 1.

[20] *Ibidem*, p. 2.

BDD-A32925 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:11 UTC)

mişcarea ecumenică, despre apropierea bisericilor şi înfrățirea popoarelor prin creştinism[21].

Respectul şi stima de care se bucurau cadrele didactice de la Facultatea de Teologie din Bucovina în această perioadă este arătat de faptul că profesorul de Noul Testament de aici, dr. Vasile Gheorghiu, a fost numit, în anul 1938, membru de onoare al Academiei Române. Comitetul de redacție al ziarului „Cuvântul preoțesc" din anul 1938 aminteşte că noul membru al Academiei a fost ales pentru „credința sa puternică, dragostea sa nefățarnică, larga bunătate a inimii sale, curăția gândurilor sale, firea sa domoală şi blajină, sinceritatea, modestia, conduita-i rectilinie, caracterul său neşovăitor, [...] toate aceste calități morale, sufleteşti"[22]. Această distincție acordată respectabilului profesor vine ca o răsplată a muncii ştiințifice de patru decenii din fața catedrei şi ca o confirmare a prestigiului de care se bucură Facultatea de Teologie de la Cernăuți „în fața lumii ortodox-române"[23].

Implicarea Facultății de Teologie de la Cernăuți în problemele importante ale timpului demonstrează că teologia era mereu pregătită să răspundă, prin profesorii şi studenții săi, aspectelor contemporane ale vieții. Astfel, în ziua de 10 februarie 1934, sub preşedinția decanului Facultății de Teologie de la Cernăuți, dr. I. Mihălcescu, în sala de conferințe din Palatul ziarului „Universul", a avut loc un congres al profesorilor de religie, unde s-a hotărât organizarea preoților profesori într-o asociație pe țară şi convocarea unui congres general. Trebuie menționat faptul că acest congres a avut loc ca răspuns la congresul profesorilor de filosofie desfăşurat la Bucureşti, cel care cerea înmulțirea numărului orelor de filosofie din învățământul secundar în defavoarea orelor de diriginție şi religie. Reacția profesorilor de religie din Bucovina, în frunte cu decanul Facultății de Teologie, a fost una cât se poate de firească, având în vedere importanța învățământului religios în această zonă, dar şi în celelalte zone ale țării[24].

În concordanță cu schimbările rapide ale vremii, şi Facultatea de Teologie de la Cernăuți a căutat, în decursul timpului, să se conformeze situațiilor apărute, dar şi autorităților statului, toate acestea pentru a arăta că legătura dintre biserică şi stat trebuie să fie una puternică. Mitropolitul Visarion Puiu (1935–1940) îşi exprimă, în cuvântarea sa susținută în fața cadrelor profesorale de la Teologie, din ziua de 2 decembrie 1935, interesul pentru bunul mers al învățământului teologic universitar şi

[21] N. Cotos, *Raportul Facultății de Teologie,* în „Anuarul Universității «Regele Carol al II-lea» din Cernăuți", 1937, p. 33.

[22] *Profesorul Vasile Gheorghiu, membru de onoare al Academiei Române*, în „Cuvântul preoțesc", anul V, nr. 12, 1938, p. 2.

[23] *Omagierea părintelui prof. dr. Vasile Gheorghiu la Facultatea de Teologie din Cernăuți*, în „Cuvântul preoțesc", anul V, nr. 12, 1938, p. 3–4.

[24] *Un congres al profesorilor de religie*, în „Cuvântul preoțesc", anul I, nr. 5, 1934, p. 5.

BDD-A32925 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:11 UTC)

întristarea față de scăderea prestigiului Facultății de Teologie în rândul tinerilor, căutând, în acelaşi timp, soluții viabile pentru schimbarea acestei situații. Dintre soluțiile găsite pentru ca această „pepinieră să ne dea cele mai alese elemente trebuitoare bisericii şi eparhiei noastre" sunt amintite: găsirea unor profesori pentru catedrele vacante, ajutor acordat profesorilor în publicarea lucrărilor, sprijin şi încurajare în studii studenților, un internat care să adăpostească un număr mai mare de bursieri, crearea unor burse în străinătate pentru studenți, burse pentru studenții străini ce doresc să studieze teologia la Cernăuți[25]. Aceste directive ce trebuie îndeplinite pentru progresul învățământului teologic bucovinean sunt amintite de I.P.S. Visarion şi la deschiderea lucrărilor Adunării Eparhiale din 31 martie 1936[26].

Dintr-un articol semnat de un participant la sărbătoarea hramului Facultății de Teologie (30 ianuarie 1936), apărut în ziarul „Cuvântul preoțesc", aflăm şi câteva nume de profesori de teologie din această perioadă. Aceştia sunt menționați ca luând parte, împreună cu I.P.S. Visarion, la slujbele oficiate în biserica Facultății (vecernia cu priveghere şi Sfânta Liturghie). În această perioadă, decan la Facultatea de Teologie era pr. prof. dr. N. Cotos, iar printre profesori sunt amintiți preoții: dr. V. Tarnavschi, dr. V. Gheorghiu, dr. D. Spânu, dr. S. Reli, dr. Vl. Prelipcean, I. Paşcanu şi diaconii A. Mihuță şi I. Michiciuc[27].

Interesul pentru dezvoltarea învățământului teologic din Bucovina este unul deosebit de important pentru biserică în această perioadă. Lucrul acesta este demonstrat şi de un memoriu înaintat în anul 1936 de Societatea Clerului Ortodox din Bucovina mitropolitului Visarion Puiu, în care găsim, pe lângă problemele obişnuite ale Eparhiei, şi dorința ca din averea Fondului Bisericesc al Bucovinei să se creeze burse pentru studenții Facultății de Teologie: „Să se acorde burse integrale cu începerea anului şcolar 1936–1937 tuturor elevilor care se găsesc în Internatul Eparhial; burse anuale pentru licențiații doctoranzi şi doctori în Teologie din Eparhia noastră pentru completare şi specializare în studii teologice în străinătate"[28].

Una dintre problemele importante ale timpului şi care interesează în mod direct şi Facultatea de Teologie de la Cernăuți este aceea a autonomiei universitare. Pentru că

[25] Visarion, Mitropolitul Bucovinei, *Cuvântarea rostită de I.P.S. Mitropolit Visarion în consfătuirea avută cu toate secțiile eparhiale, de față fiind P.S.S. Episcop Ipolit, întregul corp profesoral al Facultății de Teologie şi dl. prefect şi primar din Cernăuți, luni 2 decembrie 1935*, în „Cuvântul preoțesc", anul II, nr. 12, 1935, p. 1–2.

[26] Vezi *Cuvântul I.P.S. Mitropolit la deschiderea Adunării Eparhiale din 31 martie 1936*, în „Cuvântul preoțesc", anul III, nr. 7–8, 1936, p. 10.

[27] *Hramul Facultății de Teologie şi al Institutului Teologic din Cernăuți*, în „Cuvântul preoțesc", anul III, nr. 4, 1936, p. 4.

[28] *Memoriul înaintat de Societatea Clerului Ortodox din Bucovina Înalt Prea Sfințitului Mitropolit*, în „Cuvântul preoțesc", anul III, nr. 24, 1936, p. 2–3.

BDD-A32925 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:11 UTC)

se constată o drastică scădere a moralității în rândul tinerilor studenți, dovedită de asasinatele din acea perioadă, Sinodul Bisericii Ortodoxe Române cere ministrului Instrucțiunii, dr. C. Angelescu, să avizeze modificarea Legii învățământului superior în ceea ce priveşte organizarea facultăților de teologie. Se cere ca recrutarea profesorilor să se facă cu aprobarea bisericii, iar ierarhii locului să aibă delegarea de a se interesa de buna desfăşurare a activității educaționale, „avizându-se la măsuri disciplinare împotriva profesorilor şi a studenților cu deprinderi amorale sau imorale”[29].

Anul şcolar 1939–1940 a fost unul normal pentru Facultatea de Teologie de la Cernăuți, spre deosebire de anul următor, când, în 28 iunie 1940, profesorii, personalul administrativ şi studenții au fost nevoiți să părăsească Cernăuțiul. *Decretul-lege* nr. 183 884, din 3 octombrie 1940, emis de către Ministerul Educațiunii Naționale, prevedea că Facultatea de Teologie de la Cernăuți a fost încadrată din punct de vedere organic la Universitatea din Bucureşti. La stăruințele Mitropolitului Tit Simedrea al Bucovinei (1940–1945), ale fostului rector al Universității din Cernăuți, Ion Nistor şi ale decanului Facultății de Teologie, Nicolae Cotos, sediul facultății a fost mutat în oraşul Suceava. Facultatea şi-a început activitatea la 7 octombrie 1940, în Internatul Liceului de Băieți „Ştefan cel Mare”; la 6 noiembrie cursurile au putut fi ținute şi în sălile mari ale aceluiaşi liceu. Anul universitar de pribegie a beneficiat de prezența a nouă profesori, dintre care doi au fost pensionați la 1 septembrie 1941 (pr. prof. dr. Nicolae Cotos şi pr. prof. dr. Simeon Reli). Numărul celor înscrişi în acest an universitar a fost de 392 (388 studenți şi patru studente), toți fiind de religie ortodoxă şi de naționalitate şi etnie română. Numărul licențiaților în acelaşi an a fost de 183 de studenți şi două studente, fiind înregistrat şi un absolvent al cursurilor de doctorat. Căminul în care au fost mutați studenții teologi a fost renovat de către aceştia, de cazare beneficiind un număr de 54 de studenți (30 din Vechiul Regat, 17 din Bucovina, şapte din Basarabia). Alături de căminul Facultății de Teologie a funcționat şi o cantină, atât pentru studenții interni, cât şi pentru cei externi. De asemeni, un număr de 69 de studenți şi două studente au beneficiat de burse şi semiburse de la statul român, dar şi de la Mitropolia Bucovinei, studenților refugiați acordându-li-se şi suma de 35 000 de lei[30].

Situația grea în care se aflau studenții refugiați la Suceava era întărită şi de lipsa materialului de studiu, nici Arhiva şi nici Biblioteca Facultății neputând fi salvate din calea invadatorilor. Cu toate acestea, s-au făcut eforturi uriaşe pentru achiziționarea unui număr de 150 de volume, alte 1 000 fiind primite drept donație, toate acestea

[29] *Sf. Sinod a cerut desființarea autonomiei universitare pentru facultățile de teologie*, în „Cuvântul preoțesc”, anul III, nr. 17, 1936, p. 8–9.

[30] *Solemnitatea inaugurării cursurilor la Facultatea de Teologie*, în „Cuvântul preoțesc”, anul IX, nr. 1–2, 1936, p. 7–8.

BDD-A32925 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:11 UTC)

pentru Biblioteca Facultății. Au mai fost donate de către Ministerul Educațiunii 500 de reviste şi ziare, iar 91 de volume au fost primite în custodie pentru perioada de pribegie din partea preotului Pop, de la Parohia „Sf. Nicolae" din Suceava, alte 25 de volume fiind împrumutate de la biblioteca din acelaşi oraş. O statistică interesantă ne arată că numărul studenților care doreau să frecventeze această mică bibliotecă (în comparație cu biblioteca aflată la Cernăuți, care număra în jur de 22 000 de volume, din care au ars 2 000) era de aproximativ 10–15 pe zi[31]. Nu doar cu aceste neajunsuri s-a lovit Facultatea de Teologie, ci şi cu imposibilitatea ca profesorii săi să-şi continue, într-un ritm susținut, activitatea academică. Numărul lucrărilor de specialitate ale profesorilor teologi apărute în această perioadă a fost unul redus, doar unele articole şi recenzii apărând în revistele teologice de specialitate[32].

După intrarea României în război alături de Germania[33], teritoriul Bucovinei este eliberat de armatele române. Odată cu administrația românească, va reveni la Cernăuți şi Facultatea de Teologie. Prin *Legea nr. 922*, publicată în „Monitorul Oficial", nr. 247, din 17 octombrie 1941, referitoare la înființarea unor instituții de învățământ superior în Bucovina şi Basarabia, Facultatea de Teologie şi-a redobândit, la 27 octombrie, sediul din Cernăuți, încadrându-se, din punct de vedere organic, la Universitatea din Iaşi. Aceeaşi lege a desființat Facultatea de Teologie de la Iaşi, fostă la Chişinău, personalul didactic de aici fiind mutat la Cernăuți, prin Decizia Ministerului Culturii Naționale şi al Cultelor nr. 252 481, din 23 octombrie 1941. Dintre profesorii care au beneficiat de această lege îi amintim pe Valeriu Iordăchescu, N. Popescu-Prahova, C. Tomescu, Cicerone Iordăchescu[34].

O informație prețioasă cu privire la numărul de studenți de la Facultatea de Teologie ne este oferită de ziarul „Cuvântul preoțesc" din anul 1941. Aflăm astfel că numărul studenților care vor fi primiți la cele trei universități din țară este următorul: 1 400 de studenți la Facultățile de Drept, 940 de studenți la Facultățile de Litere şi Filosofie, 820 de studenți la Facultățile de Ştiință şi 120 la Facultățile de Teologie. Situația se prezintă deosebit de complicată din acest punct de vedere pentru Facultatea de Teologie de la Cernăuți, care pierde un important număr de teologi care trebuiau să-i înlocuiască pe preoții ucişi în timpul ocupației ruseşti, dar şi pe preoții ucraineni trimişi în mijlocul credincioşilor din Ucraina. Dificultățile învățământului teologic sunt date, de asemenea, de pierderea uneia dintre Facultățile de Teologie şi de numărul mic

[31] *Ibidem.*

[32] *Ibidem*, p. 8.

[33] Iosif Constantin Drăgan, *Istoria românilor*, Ediția a III-a revăzută, Bucureşti, Editura Europa Nova, 1999, p. 244–246.

[34] *Solemnitatea inaugurării cursurilor la Facultatea de Teologie*, în „Cuvântul preoțesc", anul IX, nr. 1–2, 1936, p. 7–8.

BDD-A32925 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:11 UTC)

de absolvenți de Teologie, care nu pot îndeplini necesitățile apărute între timp prin eliberarea Transnistriei şi a ținuturilor româneşti până la Bug[35].

Perioada ce a urmat revenirii româneşti în Bucovina a fost una dificilă, atât pentru autoritățile române, cât şi pentru oamenii de rând. Un rol deosebit de important a fost jucat acum de Mitropolia Bucovinei (Episcopia Bucovinei) şi de Facultatea de Teologie, revenită acasă după o perioadă de grea pribegie. Facultatea de Teologie a fost cea care şi-a asumat misiunea sa educativă şi de instruire a tinerilor bucovineni, dar şi a celor veniți din alte zone ale țării (Regat sau Basarabia) sau de peste hotare (sârbi şi câțiva bulgari). Dumitru Stăniloae afirma despre Facultatea de Teologie de la Cernăuți, după revenirea sa în Bucovina, următoarele: „Facultatea Teologică din Cernăuți va lumina iar ca un far uriaş în cuprinsurile spirituale ale ortodoxiei din țara noastră şi din tot sud-estul european. [...] Ea este cea mai veche şcoală românească de cultură teologică înaltă. Ea a creat teologia românească, ridicându-ne de la citirea empirică a textelor patristice, atâtea câte le avem, la o cunoaştere şi înțelegere sistematică a doctrinei creştine. Ea a făcut mai mult decât statul nostru şi tot ce trebuia să facă el pentru păstrarea şi strângerea legăturilor noastre cu popoarele ortodoxe din sud-estul european în baza comunității de credință. [...] Ea reprezintă în ansamblul teologiei româneşti un stil propriu, extrem de necesar. Prin legăturile ei cu teologia germană, ea reprezintă elementul de sobrietate şi scrupulozitate în tot scrisul ei. Paznică severă a formulării precise, tradiționale, ea este frâna necesară şi criteriul neînşelător pentru scrisul nostru teologic care, fără îndoială, e bine, pe de altă parte, să fie străbătut şi de avânt şi de o stăruință de adâncire şi lărgire a orizontului spiritual, laturi în care excelează alte centre teologice”[36].

În perioada 1920–1940 au avut funcția de decan şi rector următorii profesori[37]: Nicolae Cotlarciuc (1920–1921); Valerian Şesan (1921–1922; 1923–1925; 1927–1930); Vasile Tarnavschi (1922–1923; 1923–1924); Nicolae Cotos (1924–1927; 1935–1937; 1938–1940; 1926–1927); Vasile Loichiță (1927–1929; 1937–1938); Domițian Spânu (1929–1933); Vasile Gheorghiu (1933–1934); Simion Reli (1934–1935).

Este demnă de reținut propunerea decanului Nicolae Cotos, adresată primului Congres de Teologie Ortodoxă, organizat la Atena, în perioada 28 noiembrie –

[35] O. Gh., *Prea puțini studenți în teologie!*, în „Cuvântul preoțesc”, anul VIII, nr. 8–10, 1941, p. 6.

[36] D. Stăniloae, *Facultatea de Teologie – Cernăuți*, în „Cuvântul preoțesc”, anul IX, nr. 6–7, 1942, p. 2–3.

[37] Ion I. Nistor *Anuarul Universității „Regele Carol al II-lea” din Cernăuți pe anul de studii 1938–1939*, Cernăuți, 1939, p. 4.

BDD-A32925 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:11 UTC)

5 decembrie 1936, de a se înființa o revistă de teologie ortodoxă, care să cuprindă contribuțiile tuturor profesorilor participanți[38].

Profesori de renume ai Facultății de Teologie

Una dintre figurile demne de amintit din panoplia oamenilor de seamă bucovineni, care au avut o rodnică activitate şi în cadrul Facultății de Teologie este mitropolitul *Nectarie Cotlarciuc* (1875–1935)[39]. Acesta s-a numărat printre studenții teologi cei mai merituoşi ai Facultății de Teologie din Cernăuți în perioada 1895–1900. Între anii 1901 şi 1915 a funcționat ca bibliotecar al Universității, intensificându-şi munca de cărturar, manifestată în trei direcții ale ştiinței teologice: drept bisericesc, cercetări apologetice şi filosofie şi teologie practică[40]. În anul 1915, în vederea abilitării sale la Facultatea de Teologie, a publicat la Paterbourn o lucrare în domeniul teologiei pastorale (*Homiletische Formalstufentheorie)*, care a avut mare răsunet în critica ştiințifică teologică. Cercetările pe care le-a făcut în această scriere sunt de mare importanță pentru întreaga preoțime, autorul fiind unul dintre cei dintâi care a stăruit asupra necesității şi importanței studiului psihologiei în legătură cu predica[41]. Pentru meritele sale cărturăreşti s-a învrednicit să îndeplinească, din 1915, funcția de docent privat, apoi de profesor la Catedra de teologie practică a Facultății de Teologie, în cadrul căreia suplineşte o vreme (după moartea profesorului Emilian Voiuțchi) şi Catedra de teologie morală. Între anii 1919 şi 1924, concomitent cu sarcina de director al bibliotecii universitare este şi titular la Catedra de teologie, fiind ales de mai multe ori în Senatul Universității[42]. Între anii 1920 şi 1921, Nectarie Cotlarciuc este decan al Facultății de Teologie.

Nicolae Cotlarciuc a fost apreciat de către contemporani ca fiind unul dintre românii cei mai reprezentativi ai Bucovinei. Datorită meritelor sale deosebite, la

[38] N. Cotos, *Întâiul congres de teologie ortodoxă,* în „Candela", Cernăuți, 1936, p. 217–219.

[39] Nectarie Cotlarciuc s-a născut la 19 februarie 1875 la Stulpicani, județul Câmpulung Moldovenesc, ca fiu de cantor bisericesc; a absolvit şcoala primară în satul natal şi Liceul de Stat din Suceava; după absolvirea Facultății de Teologie şi a Facultății de Filosofie, la Cernăuți, se perfecționează la Universitățile din Bonn, Viena, Würzburg şi München; în 1901 este hirotonit diacon la Catedrala din Cernăuți, iar în anul 1923 se călugăreşte.

[40] Romulus Cândea, *Noul Mitropolit al Bucovinei: Nectarie Cotlarciuc*, în „Candela", anul XXXV, nr. 11–12, 1924, p. 462.

[41] Idem, *Episcopul Cetății Albe: Nectarie N. Cotlarciuc*, în „Candela", anul XXXIV, nr. 3–4, 1923, p. 85.

[42] Mircea Lutic, *Nectarie Cotlarciuc – un arhipăstor înzestrat cu alese virtuți naționale*, în „Glasul Bucovinei". Revistă trimestrială de istorie şi cultură, Cernăuți–Bucureşti, anul I, nr. 3, 1994, p. 20–21; Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, Ediția a doua, revăzută şi întregită, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2002, p. 134–135.

BDD-A32925 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:11 UTC)

19 mai 1923 Nectarie Cotlarciuc este investit în vrednicia de episcop al Cetății Albe şi Ismailului, pentru ca în ziua de 7 noiembrie 1924 să fie ales de către Marele Colegiu al Bisericii Ortodoxe Române în demnitatea de arhiepiscop al Cernăuților şi mitropolit al Bucovinei şi Hotinului, unde va păstori până la moartea sa[43].

Ca mitropolit, acesta s-a remarcat ca un vrednic administrator al celor încredințate[44], a restructurat conferințele pastorale şi activitatea Adunării Eparhiale, a Consiliului Eparhial, a reglementat activitatea protopopiatelor şi a remaniat serviciile de administrare şi exploatare a bunurilor bisericeşti etc. Acelaşi mitropolit a dezvoltat şi o susținută activitate publicistică şi literară, publicând încă din anii studenției în periodicele bucovinene ale vremii încercări în versuri (*Nouri şi chin*, *Suvenirea*, *Lolei*) şi în proză (*Năluciri şi realitate*, *Dracul şi săracul*, *Buimacei*, *Câteva cruci fără voie*). A fost o prezență activă în ziarele teologice româneşti „Candela" şi „Credința". A prelucrat, a completat şi a scos într-o ediție nouă, în 1929, *Liturgica Bisericii Ortodoxe*, de Vasile Mitrofanovici; a colaborat, în 1906, la culegerea *Românii din Bucovina*, publicând studiul *Istoricul literaturii românilor din Bucovina*. Dintre numeroasele articole şi lucrări ştiințifice mai amintim: *Scaunul patriarhal ortodox din Constantinopol* (1903, în limba germană); *Ceva despre reforma patronatului bisericesc din Bucovina* (1904); *Istoricul literaturii românilor din Bucovina* (1906); *Dreptul de ctitorie şi patronatul bisericesc în Principatul Moldovei şi în Bucovina* (1907, în limba germană); *Subiectul averii bisericeşti în biserica din răsăritul apropiat* (1909, în limba germană); *Despre problema esenței materiale, spirituale a dumnezeirii* (1910, în limba germană); *Scurtă privire asupra bibliografiei române* (1911, în limba germană); *Contribuțiuni la dreptul conjugal şi patrimonial românesc, mai ales în sudul Bucovinei* (1913, în limba germană); *Suporturile psihologice ale limbajului* (1915, în limba germană); *Treptele formale psihologice în predică* (1915, în limba germană şi 1923, în limba română); *Ocrotirea socială şi biserica creştină* (1921); *Chestiuni omiletice* (1923); *Împrumutul Fondului Bisericesc al Bucovinei* (1923)[45].

Un alt profesor de Teologie de la Cernăuți a fost *Vasile Gheorghiu* (16 iunie 1872, Câmpulung Moldovenesc – 29 noiembrie 1959, Cut, jud. Neamț). Urmează cursurile Liceului Ortodox din Suceava (1882–1890), apoi Facultatea de Teologie din Cernăuți (1890–1894), unde obține doctoratul (1897); a făcut studii de specializare la Facultățile de Teologie Romano-Catolică şi Protestantă din Viena, Bonn, Breslau şi Leipzig (1897–1899). A trecut apoi la Universitatea din Bonn (1898), unde a studiat cu profesorii Kaulen, Langen şi Grafe, pentru ca între anii 1898 şi 1899 să urmeze cursurile lui Al. Schäfer şi Fr. Delitsch. Facultatea de Teologie protestantă din Leipzig

[43] Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 21.
[44] *Mitropolitul Nectarie*, în „Cuvântul preoțesc", anul II, nr. 2, 1935, p. 1.
[45] Mircea Lutic, *op. cit.*, p. 22–25.

BDD-A32925 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:11 UTC)

(1899) i-a dat prilejul să asculte cursurile profesorilor G. Heinrici şi Caspar René Gregory[46]. Finalizându-şi studiile, a fost abilitat, în anul 1901, ca docent privat pentru studiul biblic şi exegeza *Noului Testament* în cadrul Facultăţii de Teologie din Cernăuţi pentru ca, în baza lucrării *Adresanţii Epistolei către Galateni* (1904), să fie numit, în anul 1905, profesor agregat pe seama aceleaşi catedre. Lucrarea *Viaţa şi activitatea Sfântului Apostol Pavel* i-a adus numirea în funcţia de profesor titular al Catedrei de studiu biblic şi Exegeza Noului Testament, numire produsă în anul 1908[47]. Personalitatea preotului şi profesorului doctor Vasile Gheorghiu „culminează în savantul care a condus ştiinţa ortodoxă română a *Testamentului Nou* la înflorire şi a înzestrat-o – pentru prima dată – cu opere definitive. [...] Ceea ce-l caracterizează este bogăţia informaţiei, tăria argumentării şi supleţea spiritului critic”[48]. Vasile Gheorghiu a fost docent (1901), profesor agregat (1905), apoi titular (1909) la Catedra de studiu biblic şi exegeza *Noului Testament* de la Facultatea de Teologie din Cernăuţi, funcţionând până la pensionare (1938); decan al facultăţii în trei rânduri, preot (1896), protopresbiter (1908), arhipresbiter stavrofor (1919), apoi mitrofor (1925), redactor (1911–1914; 1923–1933), apoi director al revistei „Candela”, preşedinte al Comitetului de direcţie al foii bisericeşti „Păstorul” din Cernăuţi, consilier mitropolitan onorar, primul preşedinte al Consistoriului Spiritual Central din Bucureşti (1925–1927), preşedintele Societăţii pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina (1921–1929), preşedinte al Asociaţiei Clerului Ortodox din Bucovina, membru de onoare al Academiei Române (1938)[49].

Din opera sa ştiinţifică aducem în atenţie următoarele lucrări: *Der Iacobusbrief Untersucht und erklart*, Czernowitz, 1899, 186 p.; *Der Brief des Iudas. Einleitung und Komentar*, Czernowitz, 1901, 84 p. (versiunea românească completă este publicată în numerele revistei „Candela” din anii 1901–1911; apare şi în *Extras*, Cernăuţi, 1915, 136 p.); *Adresaţii Epistolei către Galateni*, în „Candela”, 1904 (publicată şi în *Extras*, Cernăuţi, 1904, 165 p.); *Viata şi activitatea Sfântului Apostol Paul*, în „Candela”, 1907–1909 (şi *Extras*, Cernăuţi, 1909, 355 p.); *Raportul literar dintre cele trei Evanghelii dintâi sau problema sinoptică. Studiu isagogic*, în „Candela”, 1923, p. 9–23, 109–117, 215–242, 397–416 şi 1924, p. 1–29; *Epistola către Romani, cu introducere şi comentar*, Cernăuţi, vol. I, 1923, 74 p.; vol. II, 1924, 171 p.; ediţia a II-a, Cernăuţi, 1938, 368 p.; *Sf. Evanghelie după Matei cu comentar*, vol. I, II, III, Cernăuţi, 1925, 1927, 1933, 848 p.; *Anul şi ziua morţii Domnului nostru Iisus Hristos*, în

[46] Grigore T. Marcu, *Profesorul dr. Vasile Gheorghiu*, în „Revista teologică”, Bucureşti, anul XXIX, nr. 1, 1939, p. 11.
[47] V. Gheorghiu, *Profesorul dr. Vasile Gheorghiu*, în „Candela”, anul XLIX, nr. 1–12, 1938, p. 9.
[48] Grigore T. Marcu, *op. cit.*, p. 16.
[49] Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 196–197.

BDD-A32925 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:11 UTC)

„Candela”, 1925–1926 (şi *Extras*, Cernăuți, 1926, 152 p.); *Introducerea în Sfintele Cărți ale Testamentului Nou*, Cernăuți, 1929, 898 p. (prima introducere ştiinţifică în bisericile ortodoxe); *Noțiuni de cronologie, calendaristică şi calcul pascal*, Bucureşti, 1936, 206 p.; *Codex Argenteus Upsaliensis*, în „Studii şi cercetări”, Bucureşti, anul XXXIX, 1939, 58 p.; *Lecționarul evanghelic grecesc din Iaşi*, în „Studii şi cercetări”, anul XLI, 1940, 90 p. Alte aproape o sută de studii, articole, predici şi recenzii sunt publicate în „Candela”, „Mitropolia Moldovei şi Sucevei” şi „Mitropolia Banatului”. O serie de lucrări au rămas în manuscris: *Comentarii la Evangheliile de la Ioan, Marcu şi Luca*, *Epistolele I şi II Corinteni*, *Galateni şi Jacob*. Cea mai însemnată operă a sa, rămasă în manuscris, este ediția critică a cărților *Noului Testament*: *Novum Testamentum graece cum apparatu critico*, singura până acum în literatura teologică ortodoxă. Alte manuscrise s-au pierdut în 1940, în timpul ocupației sovietice a Bucovinei[50].

Ca profesor la prestigioasa Universitate cernăuțeană, Vasile Gheorghiu a format în întreaga sa carieră nu mai puțin de 37 de generații de teologi români şi de alte neamuri, care au dus mai departe prestigiul şcolii teologice din fosta capitală a Bucovinei. Este recunoscută, de asemenea, opera sa ştiinţifică, operă care şi astăzi atrage atenția prin probitatea sa ştiinţifică şi este folosită de teologi.

Un alt mare profesor de la Cernăuți a fost şi *Valerian Şesan* (28 iunie 1878, Slobozia Rarancei – 10 mai 1940, Cernăuți). Născut într-o familie de preoți, a urmat Gimnaziul Român Clasic din Cernăuți (1888–1896) şi Facultatea de Teologie de la Cernăuți (1896–1900). Pregătirea teologică şi-a continuat-o la Viena, Praga (unde a obținut, în anul 1916, doctoratul în ştiințele juridice), Atena, Ierusalim (1906–1907), Kiev, Moscova şi Petersburg (1907–1908)[51]. Diacon la Catedrala din Cernăuți (1909–1918), translator pentru limba cehă pe lângă Curtea de Apel din Cernăuți (1911–1939), docent pentru Dreptul Bisericesc la Facultatea de Teologie din Cernăuți (1913), profesor suplinitor la aceeaşi catedră (1918), apoi titular (1919–1940), decan al Facultății de Teologie (1921–1922), rector al Universității din Cernăuți (1923–1925; 1927–1930), preot (1918), protopop (1920), arhipresbiter stavrofor (1922). În paralel, Valerian Şesan a deținut şi alte demnități la Facultatea de Drept din Cernăuți; a fost membru în Consistoriul Superior Bisericesc (1919–1925), secretarul Constituantei Bisericeşti, însărcinat cu realizarea unificării organizației bisericeşti ortodoxe în România întregită, având un rol însemnat în această acțiune şi director general al Departamentului Cultelor pentru Bucovina în Cernăuți (1922–1925), consilier referent la Secția economică a Consiliului Eparhial Cernăuți (1925–1931), membru în

[50] *Ibidem.*

[51] D. Valenciuc, *„Candela”. Revistă teologică şi bisericească, seria a II-a (1923–1946) – ghid bibliografic*, Suceava, Editura „Muşatinii” – Editura „Bucovina viitoare”, 1999, p. 25.

BDD-A32925 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:11 UTC)

Congresul Național Bisericesc, delegatul Bisericii Ortodoxe Române la Congresul Alianței Mondiale pentru Înfrățirea Popoarelor prin Biserică (Praga, 1928), preşedintele Asociației Clerului Ortodox din Bucovina (1936–1940), fondator şi preşedinte al Asociației Culturale „Prietenii Cehoslovaciei" din Cernăuți, membru al Societății pentru Cultura şi Literatura română în Bucovina.

Valerian Şesan a publicat o serie de lucrări de drept canonic, mai ales de interes practic ale ortodoxiei în general şi ale bisericii noastre în special, un manual tipărit postum, propuneri şi proiecte de lege cu privire la unificarea organizației bisericeşti ortodoxe din România după 1918 (a fost, însă, împotriva admiterii mirenilor la exercitarea puterii bisericeşti). A publicat diferite studii, recenzii, cuvântări, regulamente în „Candela" (Cernăuți), „Glasul Bucovinei" (Cernăuți), „Cuvântul preoțesc" (Rădăuți)[52].

Dintre lucrările sale cele mai importante din această perioadă amintim: *Autocefalia, autonomia* („Candela", 1931); *Dreptul de desvolțiune al patriarhului şi al mitropolitului (în baza canonului Sinodului VII ecumenic)* („Candela", 1936); *Convocarea Sinodului Ecumenic* („Candela", 1936; *Extras,* 1937); *Revizuirea canoanelor şi altor norme bisericeşti, precum şi codificarea lor* („Candela", 1936; *Extras,* 1937); *Căsătoria bisericească obligatorie* (în vol. *Omagiu I.P.S. sale dr. Nicolae Bălan, mitropolitul Ardealului, la douăzeci de ani de arhipăstorie,* Sibiu, 1940); *Curs de drept bisericesc universal* (Ediția a IV-a, Cernăuți, 1942; publicat de fiul său, preot prof. dr. Milan Şesan; celelalte trei ediții erau litografiate); *Unificarea Bisericii Ortodoxe din România întregită, Statutul organic din Transilvania în lumina canoanelor, Constituționalism în Biserica Ortodoxă. Trei studii în legătură cu organizarea Bisericii Ortodoxe Române întregite* (Cernăuți, 1919); *Proiect de unificare a organizației bisericii autocefale ortodoxe din România întregită* (Cernăuți, 1920); *Contribuții privitoare la raportul dintre Stat şi Biserica Ortodoxă în Constituția cea nouă a României întregite (*Cernăuți, 1923); *Reflexiuni asupra unificării organizației Bisericii Ortodoxe din România întregită* („Candela", 1923); *Modificarea legii şi statului pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române* („Candela", 1935)[53].

Milan Pavel Şesan (23 martie 1910, Cernăuți – 7 iunie 1981, Sibiu) este fiul canonistului Valerian Şesan. A făcut studiile secundare la Liceul clasic „Aron Pumnul" şi Liceul clasic nr. 4 din Cernăuți (1921–1928), studii universitare la Facultatea de Teologie a Universității din Cernăuți (1928–1932). În perioada 1928–1930 a urmat şi Facultatea de Drept din Cernăuți, fără a o absolvi, apoi cursurile Facultăților de Litere şi Filosofie – secția istorică din Cernăuți (1930–1932) şi Praga (1932–1934); a obținut

[52] Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 476–477.
[53] *Ibidem*.

BDD-A32925 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:11 UTC)

doctoratul în istorie la Praga (1935) şi în teologie la Cernăuți (1937). A fost lector onorific de limbă cehă pe lângă Catedra de Slavistică de la Facultatea de Litere şi Filosofie din Cernăuți (1935–1937); asistent suplinitor onorific pe lângă Catedra de istorie bisericească universală a Facultății de Teologie din Cernăuți (1936), apoi profesor agregat (1937) şi titular (1941) la aceeaşi catedră; diacon (1936); preot (1943); protopresbiter (1945); arhipresbiter stavrofor (1947); în 1948 a fost numit titular al Catedrei de istoria bisericii române de la Facultatea de Teologie din Bucureşti (fără să funcționeze), iar la 2 decembrie 1948 titular al Catedrei de teologie fundamentală şi istoria religiilor la Institutul Teologic Universitar din Sibiu; de la 1 septembrie 1952 a trecut la Catedra de Istorie Bisericească Universală de la acelaşi Institut, unde a funcționat până la pensionare, în 1980.

Militant de seamă pentru promovarea ecumenismului creştin între anii 1958 şi 1968, Milan Pavel Şesan a reprezentat Biserica Ortodoxă Română la Conferința Creştină pentru Pace (Praga), participând la adunările generale din 1961, 1964 şi 1969 şi la diferite sesiuni ale Comitetului de lucru şi ale Comitetului plenar, fiind delegat la o serie de festivități bisericeşti peste hotare.

A publicat peste o mie de studii şi articole cu caracter istoric în periodice din țară şi străinătate. În cercetările sale istorice a abordat câteva teme majore legate de primele traduceri româneşti ale Sfintelor Scripturi, creştinismul vechi „carpatic", circulația cuvântului „ortodox", sinodalitatea ortodoxă, istoria teologiei ortodoxe, istoria bisericească a popoarelor slave, schisma din 1054 şi încercările de unire, ecumenismul contemporan etc.

Milan Pavel Şesan este considerat cel mai de seamă teolog neotestamentar român, cu lucrări temeinice de introducere şi exegeză a *Noului Testament*, cronologie biblică, teologie biblică. Ca profesor, a format 37 de generații de teologi români şi de alte neamuri[54].

Dintre numeroasele studii, articole şi cărți semnate de Milan Pavel Şesan amintim: *Cultul sfinților naționali la sârbi* („Candela", 1934); *Schismă între patriarhii Ignatie şi Fotie?* (Cernăuți, 1936); *Vaclav Budovec şi încercările de unire ale protestanților cu Biserica Ortodoxă din Constantinopol* (Cernăuți, 1937); *Biserica Ortodoxă Rusă de după război* (Cernăuți, 1937); *Cruciadele şi Biserica Ortodoxă* („Candela", 1937); *Statistica bisericească* („Candela", 1938); *Starea religioasă din Germania de după război* („Candela", 1938); *Periodizarea în istoria bisericească universală* (Cernăuți, 1939); *Originea şi timpul primelor traduceri româneşti ale Sfintei Scripturi* (Cernăuți, 1939); *Împărțirea administrativă a Imperiului Bizantin în timpul Comnenilor şi Angelilor (1081–1204)* („Candela", 1940–1942); *Duminica*

[54] *Ibidem*, p. 474.

BDD-A32925 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:11 UTC)

ortodoxiei (în vol. *Omagiu lui Ioan Lupaş la împlinirea vârstei de 60 de ani*, Bucureşti, 1943); *Cinstirea sfintelor icoane* („Candela", 1943–1944); *De ce Uniația?* („Candela", 1946)[55].

Vrednic de amintire este şi profesorul *Simeon Reli***,** care s-a născut în satul Pătrăuții de Sus, aflat astăzi în Regiunea Cernăuți, Ucraina. A urmat studii la liceul din Cernăuți (1896–1904), apoi la Facultatea de Teologie din Cernăuți (1904–1908). A devenit licențiat în Litere şi Filosofie la Universitatea din Cernăuți, apoi a obținut doctoratul în teologie în anul 1928. Simeon Reli a fost profesor de istorie bisericească la Facultatea de Teologie din Cernăuți, îndeplinind în perioada 1934–1935 şi funcția de decan al acestei instituții. Profesorul Simion Reli a pregătit încă din primul an de profesorat un curs sintetic al întregii istorii bisericeşti româneşti pe care, perfecționându-l şi completându-l, l-a publicat în anul 1942[56].

A urmat studii de specializare în istorie şi cercetări de arhivă la Viena (1928–1929). Recunoscut specialist în istoria Bucovinei, mai ales în istoria bisericească a acestei provincii, profesorul Reli a fost desemnat pentru a îndeplini mai multe demnități legate de protejarea patrimoniului istoric: membru în Comisia Monumentelor Istorice – secția pentru Bucovina; secretar, apoi director delegat, al Arhivelor Statului din Cernăuți; organizatorul Muzeului Istoric Bisericesc şi Etnografic al Mitropoliei din Cernăuți. A murit în refugiu la Suceava în anul 1945, fiind înmormântat în Cimitirul Pacea din fosta capitală a Moldovei. Profesorul Simeon Reli a publicat valoroase studii de istorie bisericească (privind îndeosebi Bucovina), de pedagogie, lucrări literare. Lucrările sale tratează, în mod special, istoria bisericească a Bucovinei, el studiind documente inedite aflate în arhivele din Viena şi Cernăuți. De asemenea, a scris şi articole de culturalizare şi recenzii în revistele „Candela", „Junimea literară", „Revista de pedagogie", „Glasul Bucovinei" şi „Bucovina" – toate apărute la Cernăuți[57]. Dintre lucrările sale amintim: *Oraşul Siret în vremuri de demult. Din trecutul unei vechi capitale a Moldovei* (Cernăuți, 1927); *Din suferințele bisericii noastre ortodoxe sub stăpânirea austriacă* („Candela", 1925); *Începuturile catolicismului austriac în Bucovina* („Codrul Cosminului", 1927); *Politica religioasă a Habsburgilor față de Biserica Ortodoxă Română în secolul al XIX-lea în lumina unor acte şi documente inedite din Arhiva Casei şi Curții imperiale din Viena* („Codrul Cosminului", 1927); *Propaganda catolică austriacă împotriva Bisericii Ortodoxe Române din Bucovina* (Cernăuți, 1928); *Bucovineni celebri în ierarhia Moldovei (1777–1850)* („Candela", 1929); *Ctitoriile religioase româneşti din Polonia*

[55] *Ibidem.*

[56] D. Onciulescu, *Profesorul dr. Simion Reli*, în „Altarul Banatului", anul III, nr. 1–6, 1946, p. 112.

[57] Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 415–416.

BDD-A32925 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:11 UTC)

(„Candela”, 1930); *Din viața religioasă şi bisericească a Sucevei în secolele XVII–XIX* („Candela”, 1931); *Icoane din trecutul național-bisericesc al Bucovinei, 1840–1880* (Cernăuți, 1932); *Relațiile dintre biserică şi stat în România vremurilor trecute* („Candela”, 1933); *Medicina călugărească în trecutul românesc* („Candela”, 1934); *Originea şi evoluția istorică a costumului preoțesc la români* („Candela”, 1935); *Originea şi vechimea creştinismului la români* („Candela”, 1936); *Călăuza monumentelor religioase-istorice din eparhia Bucovinei* (Cernăuți, 1937); *Biserica Ortodoxă Română din Maramureş în vremile trecute* (Cernăuți, 1938); *Istoria vieții bisericeşti a românilor* (vol. I, Cernăuți, 1942); *Cultura religioasă în mănăstirile noastre voievodale* („Candela”, 1944–1945). Simeon Reli a realizat şi monografiile mănăstirilor Putna, Sucevița, Dragomirna sau evocări de mari cărturari[58].

Un alt profesor teolog de la Cernăuți a fost *Vasile Tarnavschi* (16 decembrie 1859, Mihoveni, jud. Suceava – 4 februarie 1945, Bucureşti). A terminat liceul la Suceava (1870–1878), apoi Facultatea de Teologie la Cernăuți (1878–1882), unde obține doctoratul, în 1886. A făcut studii de specializare pentru Vechiul Testament şi limbi semitice la Viena, Breslau (azi Wroclaw) şi Berlin (1999–1900), unde a audiat cursurile vestiților profesori Wilhelm Neumann, Fredrich Delitzsch şi Hermann Strack. A publicat la Viena, în limba germană, în anul 1900, lucrarea de abilitare *Profetul Hagai. Introducere şi comentar* (în 1904 a apărut şi în traducere românească).

Vasile Tarnavschi a fost preot în Stroieşti, Suceava (1887–1889), preot şi profesor de religie în Suceava (1889–1896), preot în Cernăuți (1896–1898), docent (1900), profesor extraordinar (agregat, 1903), apoi titular (1906–1932) la Catedra de studiul biblic al *Vechiului Testament* şi limba ebraică de la Facultatea de Teologie din Cernăuți, rămasă vacantă prin moartea lui Isidor Onciul (1897); a suplinit un timp Catedra de teologie practică, a predat cursuri neobligatorii de aramaică, siriacă şi arabă; a fost decan al Facultății de Teologie de cinci ori, rector al Universității din Cernăuți de două ori (în perioada 1918–1920), arhipresbiter stavrofor, apoi mitrofor (1923), director şi redactor al revistei „Candela” (1923–1932), preşedinte al Asociației Clerului din Bucovina (1923–1924). Prin activitatea sa la catedră, dar mai ales prin lucrările sale, poate fi socotit cel mai de seamă teolog veterotestamentar ortodox român[59].

Dintre lucrările lui Vasile Tarnavschi amintim: *Geneza – traducere şi comentar* (1907); *Exodul – traducere şi comentar* (1913); *Leviticul – traducere şi comentar* („Candela”, 1923)[60]; *Probleme actuale biblice – patru studii originale, prelucrate sau*

[58] *Ibidem*.

[59] *Ibidem*, p. 487.

[60] Vladimir Prelipcean, *Importanța Vechiului Testament. Studiul şi cultivarea lui la Facultatea de Teologie din Cernăuți*, Cernăuți, Tiparul „Glasul Bucovinei”, 1938, p. 24.

BDD-A32925 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:11 UTC)

traduse („Candela”, 1923); *Introducerea în Sfintele Cărți ale Testamentului Vechi* (Cernăuți, 1928); *Arheologia biblică* (Cernăuți, 1930; pe atunci cea mai completă în toată teologia ortodoxă).

Un alt profesor (nehirotonit) al Facultății de Teologie a Universității din Cernăuți a fost *Nicolae Cotos* (10 octombrie 1883, Straja – 15 mai 1959, Sibiu). A absolvit liceul la Suceava (1897–1905), apoi Facultatea de Teologie din Cernăuți (1905–1909), care-i conferă doctoratul în 1911. În perioada 1910–1914 a făcut studii de specializare la universitățile din Viena, Breslau, Tübingen, Bonn, Berlin, Atena şi Bucureşti, unde a avut posibilitatea să audieze cursurile unor profesori celebri precum Pohle, Schmidt, Harnack, Kaftan, O. Külpe şi Andrutsos. Profesor de vocație, în adevăratul sens al cuvântului, ,,el a surprins pe colegii săi prin spiritul nou pe care l-a adus la catedră [...], prin introducerea de cursuri noi şi speciale de filosofia religiunii, psihologia religiunii şi filosofia creştină, în vederea asimilării cât mai mature a teologiei fundamentale, precum şi prin turnarea tematicei disciplinei pe un cadru la înălțimea exigențelor ştiințifico-filosofice ale vremii”[61].

Nicolae Cotos a fost voluntar în armata română în timpul Primului Război Mondial. Profesor suplinitor la Seminarul Teologic din Chişinău (1918–1919), apoi docent (1919), profesor agregat (1920) şi titular (1924) la Catedra de teologie fundamentală de la Facultatea de Teologie din Cernăuți (pensionat în 1941); în cadrul acesteia a făcut şi cursuri speciale de psihologia religiei, filosofie creştină, sectologie; a suplinit un timp Catedra de teologie dogmatică şi simbolică; a fost decan al facultății în perioadele 1921–1924, 1935–1937 şi 1938–1940; rector al Universității din Cernăuți în perioada 1926–1927; redactor al revistei „Candela” (1935–1938); fondator şi redactor al revistei „Credința”, unde a publicat numeroase articole de îndrumare creştinească. Stabilit din 1944 la Sibiu, în perioada 1951–1952 a fost lector suplinitor pentru limba greacă la Institutul Teologic Universitar de aici.

Nicolae Cotos a publicat relativ puțin, dar impresionant ca originalitate, concizie şi precizie. În schimb, a fost un profesor de mare prestigiu[62]. Între anii 1923 şi 1938 a redactat mai multe lucrări: *Secta studenților de biblie (ruseliştilor)* („Candela”, 1923); *În jurul izvorului şi normei de credință şi viață creştină* („Candela”, 1924); *Încenuşarea şi înmormântarea* („Candela”, 1925); *Teologia fundamentală, partea introductivă* (Cernăuți, 1938). Cursul său complet de teologie fundamentală a rămas litografiat.

Profesorul *Vasile Loichiță* (26 octombrie 1881, Jebel, județul Timiş – 30 ianuarie 1958, Timişoara) a urmat liceul în Timişoara şi Beiuş, Facultatea de

[61] Corneliu Sârbu, *Nicolae Cotos*, în ,,Mitropolia Ardealului”, anul IV, nr. 7–8, 1959, p. 597.
[62] Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 135.

BDD-A32925 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:11 UTC)

Teologie la Cernăuți, cu doctoratul în 1907; a făcut studii la Facultățile de Litere şi Filosofie din Cernăuți şi Budapesta. A fost profesor (nehirotonit) la Institutul Teologic Pedagogic din Caransebeş (1907–1924), unde a predat disciplinele teologiei sistematice, iar în Secția pedagogică, limba română (aceeaşi materie a predat-o şi la Liceul „Traian Doda"); în 1924 a ocupat Catedra de dogmatică de la Facultatea de Teologie din Cernăuți, pe care a deținut-o până la pensionare (1946); un timp a suplinit Catedra de istoria Bisericii Româneşti, în câteva rânduri a fost decanul facultății, membru în Adunarea Eparhială a Arhiepiscopiei Cernăuților şi în Congresul Național Bisericesc, senator. A redactat doi ani „Foaia diecezană" de la Caransebeş şi o vreme revista „Făclia". A publicat lucrări de istorie şi critică literară, poezii, studii de dogmatică în „Candela", „Mitropolia Moldovei şi Sucevei" şi „Mitropolia Banatului". Dintre lucrările sale scrise în perioada în care se afla la Cernăuți amintim: *Moartea* („Candela", 1923); *Chiliasmul (Milenarismul). Expunere şi critică dogmatică* („Candela", 1926); *Numirile biblice ale lui Dumnezeu şi valoarea lor dogmatică* („Candela", 1927; autorul abordează aici tema adecvării sau neadecvării numirilor ce le dăm lui Dumnezeu şi a posibilității unui aggiornamento al limbajului teologic)[63]; *Anglicanism şi ortodoxie* („Candela", 1930); *Definirea relațiunilor Bisericii Ortodoxe cu bisericile eterodoxe* (Cernăuți, 1931); *Doctrina Sfântului Ioan Damaschin despre Maica Preacurată* (Ediția I, Cernăuți, 1937; Ediția a II-a, Cernăuți, 1939); *Perihoreza în dogmatică* („Candela", 1938); *Mărturisirea lui Dositei. Întâia traducere românească, după textul original grecesc publicat la 1690 în Bucureşti* („Candela", 1942–1943); o scrie de lucrări, rămase în manuscris, s-au pierdut în 1940[64].

Iustin Moisescu, viitorul patriarh al României (1977–1986), este numit în anul 1942, prin concurs, ca profesor titular de Exegeza Noului Testament la Facultatea de Teologie, aflată la Suceava. La Cernăuți şi Suceava a alcătuit trei cursuri: *Introducere în cărțile Sfinte ale Noului Testament, Exegeză, Ermeneutică biblică*. Despre scrierile în limba română, un raport al vremii constată că „forma de exprimare a autorului în limba română se distinge prin conciziune şi claritate". În anul 1946 este transferat ca profesor la aceeaşi catedră la Facultatea de Teologie din Bucureşti, apoi, din anul 1948, la Institutul Teologic Universitar din Bucureşti.

Petru Rezuş (22 iunie 1913, Rădăuți – 7 mai 1995, Bucureşti) a absolvit Liceul „Eudoxiu Hurmuzachi" din Rădăuți (1924–1931), Facultatea de Teologie din Cernăuți (1931–1935), la care obține licența (1935) şi doctoratul (1937); paralel a urmat cursurile Facultății de Litere şi Filosofie din Cernăuți (1931–1935), la care obține licența în 1937; studii de specializare la Facultățile de Teologie din Oxford,

[63] D. Stăniloae, N. Chițescu, Isidor Todoran, I. Ică, I. Bria, *Teologia dogmatică în Biserica Ortodoxă Română în trecut şi astăzi*, în „Ortodoxia", anul XXIII, nr. 3, 1971, p. 105.

[64] Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 135.

BDD-A32925 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:11 UTC)

Cambridge, Strasbourg şi Viena (1935–1937), apoi din nou la Strasbourg (1937–1938), ca bursier al Mitropoliei Bucovinei. A fost profesor de teologie fundamentală la Facultatea de Teologie din Suceava, prodecan al facultăţii (1947–1948), profesor titular la aceeaşi catedră la Institutul Teologic Universitar din Bucureşti (din 1948 până la pensionare, în 1974); director de studii (prorector) al Institutului (1949–1953); protopop, apoi iconom stavrofor (1950); autor de lucrări de teologie fundamentală şi dogmatică, istorie bisericească, precum şi volume de schiţe, nuvele, basme, povestiri, române, culegeri de folclor[65].

Un profesor care şi-a susţinut o parte din examenele de doctorat la Facultatea de Teologie din Cernăuţi (1938), pentru ca apoi, pentru o perioadă de timp să predea la această facultate este şi *Alexandru Ciurea***.** Acesta a fost asistent la Catedra de istoria Bisericii Române la Facultăţile de Teologie de la Chişinău (1940–1941) şi Cernăuţi–Suceava (1941–1947), suplinitor al catedrei (1947–1948). După 1948 activează ca asistent la Secţia istorică a Institutului Teologic Universitar din Bucureşti (1948–1950), predând şi la alte catedre[66].

Romulus Cândea a fost profesor de istorie bisericească şi discipline pedagogice la Institutul Teologic Pedagogic din Sibiu (martie 1915 – octombrie 1919); profesor de istorie bisericească universală la Facultatea de Teologie din Cernăuţi (1919–1922), apoi titular al Catedrei de istorie universală medie, modernă şi contemporană de la Facultatea de Litere şi Filosofie din Cernăuţi (1922–1940); decan al acesteia (1923–1924), rector al Universităţii din Cernăuţi (1925–1926); membru corespondent al Academiei Române (1929); membru laic în Adunarea Eparhială a Arhiepiscopiei Cernăuţilor şi în Congresul Naţional Bisericesc, deputat şi senator din partea Universităţii din Cernăuţi[67]. Cercetător al istoriei bisericeşti, Romulus Cândea a publicat o serie de studii privind catolicismul în Moldova în secolul al XVII-lea, situaţia bisericii româneşti din Transilvania în timpul Primului Război Mondial, viaţa şi activitatea unor personalităţi româneşti ca Alecu Hurmuzaki, Vladimir Repta, Andrei Şaguna ş.a. Dintre lucrările care îi poartă semnătura amintim: *Românii şi rutenii în Biserica gr.or. din Bucovina* (1909), *Catolicismul în Moldova în secolul al XVII-lea* (1916), *Andrei Şaguna* (1923), *Concordate. Un capitol de istorie politică* (1921), *Mitropolitul Vladimir Repta* (1924), *Liste de patriarhi alexandrini* (1926)[68]. Cărturar, doctor în teologie şi istorie, Romulus Cândea şi-a pus amprenta asupra activităţii istorice dezvoltate de Facultatea de Teologie din Cernăuţi.

[65] Petru Bejinariu, *Cultură şi identitate*, Suceava, Editura Universităţii, 2008, p. 109–111.
[66] Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 107–108.
[67] *Ibidem*, p. 86–87.
[68] Mircea Păcurariu, *Două sute de ani de învăţământ teologic la Sibiu*, p. 308.

BDD-A32925 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:11 UTC)

Un alt nume important de profesor universitar de la Facultatea de Teologie de la Cernăuți este acela al preotului prof. dr. *Domițian Spânu*. „Profesorul distins, preotul vrednic, românul însuflețit şi omul ales”[69], având o pregătire serioasă însuşită la universitățile din Cernăuți (unde a absolvit şi Facultatea de Filosofie şi Litere), Viena şi Paris, a practicat relativ puțin în cadrul Catedrei de teologie morală (până la moarte sa, survenită în anul 1936), dovedindu-se totuşi „un lucrător ştiințific, temeinic, precis şi cinstit”[70]. Aceste calități sunt vizibile în lucrările de remarcabilă valoare teologică, chiar unice în literatura noastră, care ne-au survenit de la profesorul Domițian Spânu. Acesta era titularul Catedrei de teologie morală, fiind un profesor pregătit serios, cu studii în țară şi străinătate. A muncit mult la catedră, ocupându-se în acelaşi timp şi de publicarea unor lucrări; cu elevii era sever, dar de o severitate părintească, fiind cinstit şi iubit de colegi şi studenți.

În mai multe rânduri a reprezentat Facultatea de Teologie în Senatul Universității, dovedindu-se a fi un om deosebit de prețios pentru biserică şi şcoală. Prin talent, muncă şi dăruire, Domițian Spânu ajunge profesor universitar la vârsta de 33 de ani, murind la numai 44 de ani, fiind deplâns de colegi şi foştii elevi[71]. În scurta perioadă în care a fost profesor la Facultatea de Teologie de la Cernăuți, a scris câteva lucrări, dintre care amintim: *Suferințele sociale şi Hristos* (Cernăuți, 1925); *Sfaturile evanghelice în doctrina moralei catolice-ortodoxe* („Candela”, 1928); *Libertatea voii omeneşti şi libertatea academică* („Candela”, 1928); *Problema dobânzii în lumina moralei creştine* („Candela”, 1928); *Morala lui Eminescu în raportul ei cu religiunea creştină* („Candela”, 1931). A tradus *Teodiceea Sf. Vasile cel Mare* (*Omilia VIII*), traducere apărută în „Candela”, 1927. Aceste studii nu sunt „de mare extensiune, dar de adânc şi bogat cuprins, redate în stil limpede şi concentrat, lipsit de balastul cuvintelor de prisos”[72]. Munca ştiințifică a profesorului Domițian Spânu cuprinde şi un manuscris al părții speciale din teologia morală, de a cărui tipărire s-au ocupat urmaşii săi.

Vrednic de amintit este şi arhimandritul mitrofor *Clementie Popovici*, profesor la Facultatea de Teologie de la Cernăuți. Acesta s-a născut la 22 septembrie 1845, într-o vrednică familie, care a dat bisericii mulți oameni de valoare. Studiile de teologie le-a făcut la Institutul Teologic din Cernăuți (1865–1869), completându-le la

[69] N. Cotos, *Profesorul Domițian Spânu*, în „Candela”, anul XLVII, nr. 1–12, 1936, p. 2.

[70] Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, p. 86–87.

[71] I. Z., *Funerariile păr[intelui] profesor D. Spânu*, în „Cuvântul preoțesc”, anul III, nr. 18–19, 1936, p. 2; S. Reli, *Cuvânt funebru cu prilejul morții profesorului Facultății de Teologie, dr. D. Spânu*, în „Cuvântul preoțesc”, anul III, nr. 17, 1936, p. 4–5; Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 445.

[72] Orest Bucevschi, *Ocuparea Catedrei de Teologie Morală*, în „Candela”, anul XLVIII, nr. 1–12, 1937, p. 78.

BDD-A32925 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:11 UTC)

Universitatea din Viena. A predat, începând cu anul 1873, ca suplinitor la Institutul de la Cernăuți, istoria bisericească şi dreptul bisericesc. Din anul 1880 este titularul Catedrei de drept bisericesc de la noua facultate pentru o perioadă de aproape o jumătate de secol[73]. În mai multe rânduri a fost decanul Facultății de Teologie (1881–1914), iar între anii 1888 şi 1889 a fost rector al Universității din Cernăuți. În anul 1911 a fost proclamat *doctor honoris causa* al aceleiaşi universități[74].

Cu prilejul împlinirii vârstei de 90 de ani, mai mulți profesori de teologie s-au adunat într-un cerc restrâns pentru a-l saluta şi felicita pe marele profesor Clementie Popovici, cel care a format atâtea generații de preoți şi profesori slujitori ai catedrei şi altarului. Printre cei care au oficiat *Te Deum*-ul de mulțumire în ziua de 22 septembrie îi amintim pe profesorii V. Tarnavschi, V. Şesan, D. Irimiev, S. Reli, I. Paşcanu, toți fiind însoțiți de I.P.S. Mitropolit Visarion[75].

Petre Procopovici (1894–1958) – doctor în teologie (1921), având studii de specializare pentru teologia practică la Facultatea de Teologie din Viena (1922–1923), profesor agregat în 1937, apoi titular din 1941 la Catedra de teologie practică, omiletică şi catehetică până în 1948. Din opera sa ştiințifică amintim lucrările: *Instrucția şi educația religioasă în şcolile secundare de băieți* („Candela", 1926); *Introducere în teologia pastorală* („Candela", 1929); *Omilia şi predica. Studiu istoric omiletic* (Oradea, 1933); *Ritualistica sau manual de ritual al Bisericii Ortodoxe Române* (Oradea, 1936). A publicat articole în „Legea românească", „Telegraful român", „Mitropolia Ardealului".

Nu putem să nu-l amintim aici şi pe *Ioan Zugrav* (1893–1982). Student al Facultătilor de Teologie, Drept, Filosofie şi Litere din Cernăuți, a obținut în anul 1919 titlu de doctor în teologie. După Primul Război Mondial, a audiat cursurile de istorie la Universitatea din Bucureşti şi la Institutul Catolic şi Ecole de Chartes din Paris, unde a lucrat sub îndrumarea profesorilor Ferdinand Lot şi Charles Diehl[76]. Deşi opțiunea şi predilecția sa cărturărească, până la numirea ca profesor de liturgică şi pastorală, era istoria bisericii universale, a predat întru totul onorabil disciplinele teologice ale catedrei la care a fost aşezat. „Profesor stimat de colegi şi studenți, mânuitor iscusit al condeiului, dotat cu spirit critic, cu simț de ordine la elaborarea mintală şi la închegarea frazei, părintele profesor Ioan Zugrav a fost un remarcabil slujitor al şcolii

[73] V. Şesan, *Arhim[andritul] Clementie Popovici – 90 de ani*, în „Cuvântul preoțesc", anul III, nr. 18–19, 1936, p. 6–7.

[74] *Cuvântarea păr[intelui] prof. dr. Ioan Zugrav, la înmormântarea prof. arhimandrit Clementie Popovici*, în „Cuvântul preoțesc", anul V, nr. 15–16, 1938, p. 4.

[75] V. Şesan, *op. cit.*, p. 21.

[76] Scarlat Porcesu, *Preotul profesor Ioan Zugrav*, în „Mitropolia Moldovei şi Sucevei", anul LVIII, nr. 7–9, 1982, p. 654.

BDD-A32925 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:11 UTC)

teologice şi al bisericii”[77]. Părintele Ioan Zugrav a fost profesor de liturgică şi pastorală în perioada 1938–1948. Din opera sa amintim lucrările: *Încercările de unire de la Conciliul din Lyon (1274) până la cel din Florența (1439)* (Cernăuți, 1922, teza de doctorat); *Schitul Mănăstioara* („Candela”, 1926); *Schitul Călugărița* („Archiv für Landes Kunde der Bukowina”, 1927); *Cultul morților* (Cernăuți, 1938); *Un manuscris din anul 1419 al Liturghiei Sf. Vasile cel Mare* („Candela”, 1937); *Cultul nostru văzut de cunoscătorii străini* (Cernăuți, 1939); *Un manuscris liturgic din secolul XV din Biblioteca Universității Iaşi* („Candela”, 1946); *Trei manuscrise liturgice de la episcopul Efrem al Rădăuților* („Mitropolia Moldovei şi Sucevei”, 1963). Alte articole cu caracter liturgic, pastoral sau istoric, biografiile unor cărturari bucovineni, recenzii au fost publicate în „Candela” (Cernăuți), „Luminătorul” (Chişinău), „Cuvântul preoțesc”(Rădăuți, 1934–1937)[78].

Studenți renumiți ai Facultății de Teologie din Cernăuți

Numeroşi oameni de cultură au urmat cursuri la Facultatea de Teologie de la Cernăuți, lucrând pentru biserică şi ducând mai departe prestigiul acestei instituții de învățământ. Printre aceştia îi amintim pe mitropolitul Nicolae Bălan, care a făcut aici studiile universitate, luându-şi şi doctoratul[79] şi acad. Dumitru Stăniloae, care în 1922 se înscrie la Facultatea de Teologie din Cernăuți. După un an, dezamăgit de modul scolastic de predare, se înscrie la Facultatea de Litere din Bucureşti. În 1924 revine la Facultatea de Teologie din Cernăuți, primind o bursă a Arhiepiscopiei din Sibiu, acordată de mitropolitul Nicolae Bălan. În 1928 îşi susține la Cernăuți teza de doctorat, *Patriarhul Dositei al Ierusalimului şi legăturile lui cu Țările Româneşti*.

Un alt student al Facultății de Teologie din Cernăuți a fost pr. prof. univ. dr. Liviu Stan, cel mai mare canonist ortodox român, care a revoluționat cercetarea ştiințifică a studiilor de drept canonic în Biserica Ortodoxă Română şi în întreaga ortodoxie în secolul al XX-lea. S-a format în studiile teologice la Facultatea de Teologie din Cernăuți (1928–1932), unde 1-a avut profesor de drept roman şi drept bisericesc pe profesorul Valerian Şesan.

La Facultatea de Teologie a urmat cursuri şi Romulus Cândea, despre care am amintit mai sus. Gheorghe Arghiropol, absolvent al Facultății de Teologie de la Bucureşti, a obținut doctoratul la Facultatea de Teologie de la Cernăuți, mutată la Suceava (1943). A fost profesor de drept bisericesc la Facultatea de Teologie de la

[77] *Ibidem*, p. 666.
[78] Dumitru Valenciuc, *„Cuvântul preoțesc”*, Suceava, 2002.
[79] Ion Vicovan, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, Iaşi, Editura Trinitas, 2002, p. 247.

BDD-A32925 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:11 UTC)

Suceava (1946–1948), apoi la Bucureşti (1949–1952)[80]. Licenţiat al Facultăţii de Teologie din Cernăuţi (1935) şi apoi doctor al acesteia (1940) a fost şi profesorul Marcu Bănescu, absolvent al Academiei Teologice de la Caransebeş (1930–1934)[81]. Printre alţi licenţiaţi sau doctori ai acestei facultăţi îi amintim pe: – Ioan Beju (1928–1932)[82]; – preotul misionar Dumitru Bodale, student la Facultatea de la Cernăuţi (1930–1934), care i-a oferit doctoratul în 1943[83]; – profesorul de teologie Dumitru Bodea, student la Cernăuţi (1930–1934), unde a obţinut doctoratul (1936)[84]; – profesorul de teologie Teodor Bodogae, care a absolvit Academia Teologică Andreiană din Sibiu (1929–1933), cu diferenţă la Facultatea de Teologie de la Cernăuţi, unde va obţine licenţa (1934) şi doctoratul (1938)[85]; – profesorul teolog Orest Bucevschi, student la Cernăuţi (1918–1922), cu doctoratul în teologie (1923), profesor agregat (1937), apoi titular (1941) la Catedra de morală a Facultăţii de Teologie din Cernăuţi–Suceava (1937–1948), prodecan în 1941–1945[86]; – arhimandritul Laurenţiu Busuioc, absolvent al aceleiaşi facultăţi, cu doctoratul în 1924[87]; – episcopul Partenie Ciopron, absolvent al Facultăţii de Teologie de la Cernăuţi (1929–1933), unde a obţinut şi doctoratul în 1937[88]; – episcopul Vasile Coman, student la Academia Teologică Andreiană din Sibiu (1930–1934), cu examen de diferenţă şi licenţă (1937) la Facultatea de Teologie de la Cernăuţi[89]; – profesorul de teologie Petru Deheleanu, student la Facultatea de Teologie de la Cernăuţi (1928–1932), unde a obţinut doctoratul (1938)[90].

Redăm, în continuare, lista celor care au obţinut titlul de *doctor honoris causa* al Universităţii din Cernăuţi[91]: Ipolit Vorobchievici, episcop de Rădăuţi (22 februarie 1920); Nicolae Iorga, profesor la Universitatea Bucureşti (22 noiembrie 1920); Constantin Hurmuzachi, profesor la Facultatea de Ştiinţe din Cernăuţi; Artur Gorovei,

[80] Mircea Păcurariu, *Dicţionarul teologilor români*, p. 23.
[81] *Ibidem*, p. 42.
[82] *Ibidem*, p. 45–46.
[83] *Ibidem*, p. 54–55.
[84] *Ibidem*, p. 55.
[85] *Ibidem*, p. 55–56.
[86] *Ibidem*, p. 67–68.
[87] *Ibidem*, p. 74.
[88] *Ibidem*, p. 101.
[89] *Ibidem*, p. 117–118.
[90] Ovidiu Bozgan, *Învăţământul superior. Putere şi Universitate în România anilor 1940–1947*, în vol. *Istoria Românilor. România în anii 1940–1947*, vol. IX, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2008, p. 926–927; Cristian Vasile, *Biserica şi regimul comunist*, în vol. *Istoria Românilor. România în anii 1940–1947*, vol. IX, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2008, p. 878.
[91] Ion Nistor, *„Anuarul Universităţii «Regele Carol al II-lea» din Cernăuţi pe anii 1938–1939”*, p. 3.

BDD-A32925 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:11 UTC)

avocat în Fălticeni (4 februarie1933); Carol al II-lea, regele României (25 mai 1933); R. Bonnard, profesor la Universitatea din Bordeaux (9 decembrie 1933); J. Bonnecase, profesor la Universitatea din Bordeaux (9 decembrie 1933); Gugliemo Marconi, preşedinte al Academiei Italiei (11 iunie 1934); Giulio Bertoni, profesor la Universitatea Roma; Pavel Montel, profesor la Sorbona (20 mai 1935); principele Gustav Adolf, moştenitorul tronului Suediei (5 noiembrie 1937); Jose Leite de Vasconcellos Pereira de Melo, profesor la Universitatea Lisabona (22 februarie 1938); Aime Cotton, profesor la Sorbona (18 mai 1938).

Fiind cea mai longevivă instituție românească de cultură teologică superioară din această parte a țării, Facultatea de Teologie din Cernăuți este şcoala unde au studiat şi au dobândit titlul academic de doctori în teologie şi alți distinşi teologi din toate provinciile româneşti, devenind apoi profesori ai facultăților de teologie ortodoxă din Bucureşti, Sibiu şi Chişinău.

Dintre episcopii ortodocşi români din Transilvania au fost licențiați şi doctori în teologie ai Facultății de Teologie din Cernăuți: dr. Vasile Lăzărescu, episcop al Timişoarei; dr. Nicolae Popovici, episcop al Oradiei; dr. Partenie Ciopron – episcop al Armatei Române la Alba Iulia.

Primii profesori ai Facultății de Teologie din Chişinău, întemeiată în 1926 şi desființată în toamna anului 1941, au studiat la Facultatea de Teologie din Cernăuți. Aici au obținut titlul de doctori în teologie Grigore Pişculescu (scriitorul Gala Galaction) şi Popescu Moşoaia, care au fost şi decani ai facultății[92].

[92] Mihai Vizitiu, Virginia Popa, *Istoria învățământului teologic superior din Moldova şi Bucovina*, Iaşi, 2007, p. 76–100.

BDD-A32925 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:11 UTC)

FACULTATEA DE TEOLOGIE DE LA CERNĂUȚI

CONSTANTIN CENUȘĂ

Faculty of Theology from Chernivtsi

(*Abstract*)[*]

The author presents the history of the University of Chernivtsi and of the Faculty of Theology. The University of Chernivtsi was founded in august 29, 1875 under the patronage of Emperor Franz-Joseph. Originally, the instruction language was German, but there were also separate departments for the Romanian and Ukrainian language and literature. To the Faculties of Law and Philosophy was added in short time the Faculty of Theology, by incorporating the Theological Institute and employing its former teachers. The organizational status of the new university required the establishment of a theological faculty at the expense of the Church Fund of Bukovina.

Over the years, at the Faculty of Theology were employed renowned professors and former students: Nectarie Cotlarciuc, Valerian Şesan, Milan Pavel Şesan, Simion Reli, Vasile Tarnavschi, Nicolae Cotos, Vasile Loichiță, Iustin Moisescu, Petru Rezuş, Alexandru Ciurea, Romulus Cândea, Domițian Spânu, Clementie Popovici, Petre Procopovici, Ioan Zugrav, Nicolae Balan, Dumitru Stăniloae, Liviu Stan, Gheorghe Arghiropol, Marcu Bănescu, Ioan Bejan, Orest Bucevschi s. a. The autor compiled for each one of them a short biobibliograpahical file.

Keywords: Chernivtsi University, Faculty of Theology, professors, students.

[*] Traducere: Ştefănița-Mihaela Ungureanu.

BDD-A32925 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:11 UTC)